

1.2.
PRZYKŁADY
PROGRAMÓW
SPECJALNOŚCI

EWOLUCJA SPECJALNOŚCI NA JELENIOGÓRSKIM WYDZIALE AKADEMII EKONOMICZNEJ WE WROCŁAWIU

Na jeleniogórskim *Wydziale Gospodarki Regionalnej i Turystyki* w latach 1993-1998 prowadzona była, unikalna w tym czasie w polskim szkolnictwie wyższym, specjalność „*Polityka i Zarządzanie Ochroną Środowiska*”, która po istotnej modyfikacji programowej w roku 1999 przyjęła nazwę „*Zarządzanie jakością i środowiskiem*”. Specjalność ta kształci te osoby, które pragną znaleźć zatrudnienie w instytucjach i organizacjach zajmujących się ekorozwojem oraz w przedsiębiorstwach czynnie włączających się w ochronę środowiska. W ramach specjalności wykładanych jest 19 przedmiotów od podstaw ekologii i ochrony środowiska po techniki negocjacyjne w ochronie środowiska. Większość przedmiotów prowadzą pracownicy *Katedry Zarządzanie Jakością i Środowiskiem*. W obsłudze specjalności uczestniczą też inne katedry Wydziału: *Gospodarki Przestrzennej, Finansów i Rachunkowości* oraz *Ekonometrii i Informatyki*, a także nauczyciele akademicy z katedr innych wydziałów, przede wszystkim z *Katedry Ekonomii Ekologicznej* z Wydziału Gospodarki Narodowej oraz spoza uczelni: prof. dr hab. inż. Tomasz Winnicki (inżynieria środowiska), dr Jerzy Jendrośka (prawo ochrony środowiska) oraz dr Andrzej Raj¹ (podstawy ekologii i ochrony środowiska).

Jeleniogórska specjalność jest przykładem połączenia programowego problemów jakości i środowiska jako szczególnie ważnych aspektów zrównoważonego rozwoju. Program specjalności realizowany do roku akademickiego 2004/2005 przedstawia tabela 1.

* *prof. dr hab.; jeleniogórski Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu; Katedra Zarządzania Jakością i Środowiskiem.*

¹ Dyrektor Karkonoskiego Parku Narodowego.

Tabela 1. Program specjalności Zarządzanie jakością i środowiskiem w roku akademickim 2004/2005

Rok III	Rok IV	Rok V
Jakość życia i megatrendy	Proekologiczne zarządzanie organizacją	Rachunkowość i controlling ekologiczny
Etyka środowiskowa	Zarządzanie informacją o środowisku	Audyty jakości i środowiska
Podstawy ekologii i ochrony środowiska	Kształtowanie ładu przestrzennego	Marketing ekologiczny i modele konsumpcji
Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych	Zintegrowane systemy zarządzania jakością i środowiskiem	Europejskie standardy prawne w ochronie środowiska
Elementy inżynierii środowiska	Proekologiczne zarządzanie organizacją	Aspekty środowiskowe w europejskiej polityce regionalnej
Programowanie zrównoważonego rozwoju	Zarządzanie ryzykiem środowiskowym	Negocjacje w ochronie środowiska
	Ubezpieczenia ekologiczne	
	Institucje finansowe w zarządzaniu środowiskiem	

Źródło: *Plany i programy studiów na Wydziale Gospodarki Regionalnej i Turystyki w Jeleniej Górze na rok akademicki 2004/2005, Wyd. AE we Wrocławiu, 2004.*

Analiza opinii studentów o wykładanych na specjalności przedmiotach oraz rosnące doświadczenie dydaktyczne prowadzących zajęcia były motywem do wprowadzenia pewnych modyfikacji programowych. W programie na rok akademicki 2005/2006 wprowadzono następujące zmiany:

- ❑ przedmiot *Jakość życia i megatrendy* przekształcono na *Podstawy jakości życia i zrównoważonego rozwoju* przy istotnej modyfikacji treści nauczania,
- ❑ przedmiot *Zarządzanie ryzykiem środowiskowym* przekształcono na *Zarządzanie ryzykiem* przy istotnym rozszerzeniu treści programowych tego przedmiotu; do przedmiotu tego włączone m.in. program przedmiotu *Ubezpieczenia ekologiczne*,
- ❑ przedmiot *Zarządzanie informacją o środowisku* przekształcono na *Zarządzanie informacją* przy oczywistym poszerzeniu dotychczasowego zakresu programu,

□ przedmiot *Programowanie zrównoważonego rozwoju* przekształcono na *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem*, rozszerzając zakres programowy tego przedmiotu,

□ wprowadzono nowy przedmiot *Analiza wskaźnikowa*.

Obecnie absolwenci *specjalności* mają bardziej uniwersalne przygotowanie do pracy, w której należy wykorzystać wiedzę i umiejętności z zakresu:

□ zintegrowanego zarządzania organizacją,

□ zarządzania informacją, jakością i środowiskiem,

□ tworzenia i realizacji strategii zrównoważonego rozwoju jednostek samorządu terytorialnego czy przedsiębiorstw,

□ audytowania organizacji,

□ zastosowania różnych instrumentów kreujących przyjazny dla środowiska wizerunek organizacji (np. eco-controlling, ubezpieczenia ekologiczne itp.),

□ badania marketingowego rynku dóbr i usług środowiskowych itp.

**SPECJALNOŚĆ ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM
W RAMACH NOWEGO KIERUNKU
GOSPODARKA PRZESTRZENNA
W AKADEMII EKONOMICZNEJ W KATOWICACH**

1. Wprowadzenie

Na Wydziale Ekonomii Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamięckiego w Katowicach powołano jednolite dzienne studia magisterskie na kierunku *Gospodarka przestrzenna*.

Gospodarka przestrzenna jest tą dziedziną nauki, która pozwala wykorzystywać zdobytą wiedzę ekonomiczną do twórczego i praktycznego kształtowania przestrzeni. Województwo śląskie to region o specyficznych problemach związanych z gospodarką przestrzenną. Jest to najbardziej zurbanizowany obszar w kraju, który podlega dynamicznym przemianom związanym z restrukturyzacją tradycyjnych sektorów gospodarki. Skala tych zmian wywołuje w regionie konflikty o charakterze przestrzennym, gospodarczym, społecznym oraz ekologicznym. Uruchomienie kierunku *Gospodarka Przestrzenna* pozwoli na wykształcenie kadry profesjonalnych specjalistów będących w stanie zarządzać tymi konfliktami oraz wdrażać w praktyce zasady rozwoju zrównoważonego.

2. Sylwetka absolwenta specjalności Zarządzanie środowiskiem na kierunku Gospodarka przestrzenna

Absolwent studiów magisterskich na kierunku *Gospodarka przestrzenna*, będąc wszechstronnie wykształcony powinien wykorzystywać zdobytą wiedzę ekonomiczną do racjonalnego kształtowania otaczającej go przestrzeni. Absolwent będzie posiadał umiejętności zarówno indywidualnego, jak i zespołowego działania w obszarze kształtowania przestrzennej organi-

* *prof. dr hab.; Akademia Ekonomiczna w Katowicach; Katedra Zarządzania Ochroną Środowiska.*

zacji rozwoju społeczno-gospodarczego, przestrzennego rozwoju miast, regionów oraz obszarów wiejskich, w tym: formułowania zasad i celów polityki przestrzennej, zrównoważonego rozwoju oraz ich racjonalnego wdrażania poprzez realizację koncepcji strategicznych oraz racjonalne kształtowanie struktury przestrzennej różnych szczebli terytorialnej organizacji kraju. Jednocześnie zdobyta wiedza o charakterze wielodyscyplinarnym pozwoli mu na podjęcie pracy w różnych instytucjach i organizacjach gospodarczych oraz w administracji, w tym również samorządowej.

Absolwent specjalności **Zarządzanie środowiskiem** uzyskuje wiedzę i umiejętności praktyczne w zakresie:

- ❑ zintegrowanego zarządzania organizacją (z zastosowaniem norm ISO serii 9000 i 14000) oraz zastosowania technik kompleksowego zarządzania jakością (TQM),
- ❑ audytu przedsiębiorstw i instytucji,
- ❑ pozyskiwania środków na finansowanie zarządzania środowiskiem,
- ❑ zastosowania różnych instrumentów kreujących przyjazny dla środowiska wizerunek organizacji (np. eko-controlling, ubezpieczenia ekologiczne itp.),
- ❑ tworzenia i realizowania strategii zrównoważonego rozwoju (gmin, powiatów, przedsiębiorstw itp.),
- ❑ komputerowego wspomaganie zarządzania informacją o środowisku,
- ❑ badania marketingowego rynku dóbr i usług środowiskowych.

Absolwenci tej specjalności są przygotowani do pracy w:

- ❑ przedsiębiorstwach,
- ❑ biurach doradczych (rozwój rynku w zakresie doradztwa ekologicznego daje szansę samodzielności gospodarczej),
- ❑ przedsiębiorstwach użyteczności publicznej,
- ❑ instytucjach finansowych (banki, fundusze ekologiczne, fundusze ekorozwoju),
- ❑ instytucjach wspierających rozwój gospodarczy tworzonych przez administrację i biznes (agencje rozwoju lokalnego i regionalnego, agencje współpracy gospodarczej),

- ❑ ośrodkach badawczo-rozwojowych, biurach studiów i projektów,
- ❑ administracji samorządowej, związkach gospodarczych i organizacjach międzynarodowych,
- ❑ szkolnictwie (znowelizowana ustawa o ochronie środowiska zobowiązuje szkoły wszystkich szczebli do wprowadzenia problematyki ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju).

Absolwenci *Specjalności* uzyskują kwalifikacje uprawniające do ubiegania się o zatrudnienie m.in. na stanowiskach:

- ❑ specjalista ds. zarządzania środowiskiem,
- ❑ specjalista ds. inżynierii środowiskowej,
- ❑ menadżer projektów proekologicznych,
- ❑ specjalista ds. marketingu środowiskowego.

Dzięki szerokiemu profilowi wykształcenia absolwent kierunku *Gospodarka przestrzenna* będzie mógł znaleźć pracę w instytucjach kładących nacisk na zdolność analitycznego myślenia oraz szybkość dostosowania się do zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych. Wykaz przedmiotów na specjalności *Zarządzanie środowiskiem* przedstawia tabela 1, a rys. 1 i tabela 2 – układ semestralny przedmiotów^{1,2}.

Tabela 1. Wykaz przedmiotów na specjalności *Zarządzanie środowiskiem*

Lp.	Nazwa przedmiotu	Egzamin po semestrze	Godziny zajęć			
			razem	w tym:		
				W	Ćw.	S
D.	Przedmioty specjalnościowe		825	420	275	120
1.	Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych	5	60	30	30	
2.	Etyka ekologiczna	9	30	30	0	
3.	Finansowanie ochrony środowiska	7	45	30	15	
4.	Globalne problemy zarządzania i ochrony środowiskiem	z	30	15	15	

¹ Karty programowe przedmiotów specjalności prezentowane są w podrozdziale 1.3.

² Karty programowe przedmiotów tej specjalności przedstawiono w podrozdziale 1.3. części I, podrozdziałach 1.3. 2.3 i 3.3. części II (przyp. red).

Lp.	Nazwa przedmiotu	Egzamin po semestrze	Godziny zajęć			
			razem	w tym:		
				W	Ćw.	S
5.	Gospodarka komunalna	7	30	30	0	
6.	Marketing ekologiczny	z	30	15	15	
7.	Negocjacje w ochronie środowiska	z	15	0	15	
8.	Ochrona środowiska w procesie inwestycyjnym	z	45	30	15	
9.	Podstawy ekologii i ochrony środowiska	5	30	15	15	
10.	Programowanie zrównoważonego rozwoju	z	30	15	15	
11.	Rachunek ekonomiczny w ochronie środowiska	7	60	30	30	
12.	Restrukturyzacja regionów przemysłowych	z	30	30	0	
13.	Technologie środowiskowe	8	15	15	0	
14.	Ubezpieczenia ekologiczne	8	30	15	15	
15.	Zarządzanie przestrzenią i informacją o środowisku	8	60	30	30	
16.	Zarządzanie ryzykiem środowiskowym	z	30	15	15	
17.	Zarządzanie środowiskowe w jednostkach samorządu terytorialnego	6	60	30	30	
18.	Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwie	6	60	30	30	
19.	Environmental economics lub Theory & practice of sustainable development – wykład po angielsku	z	30	30	0	
20.	Seminarium magisterskie					120

W – wykłady, Ćw. – ćwiczenia, S – seminaria, z – zaliczenie

Rys. 1. Układ semestralny przedmiotów na specjalności Zarządzanie środowiskiem

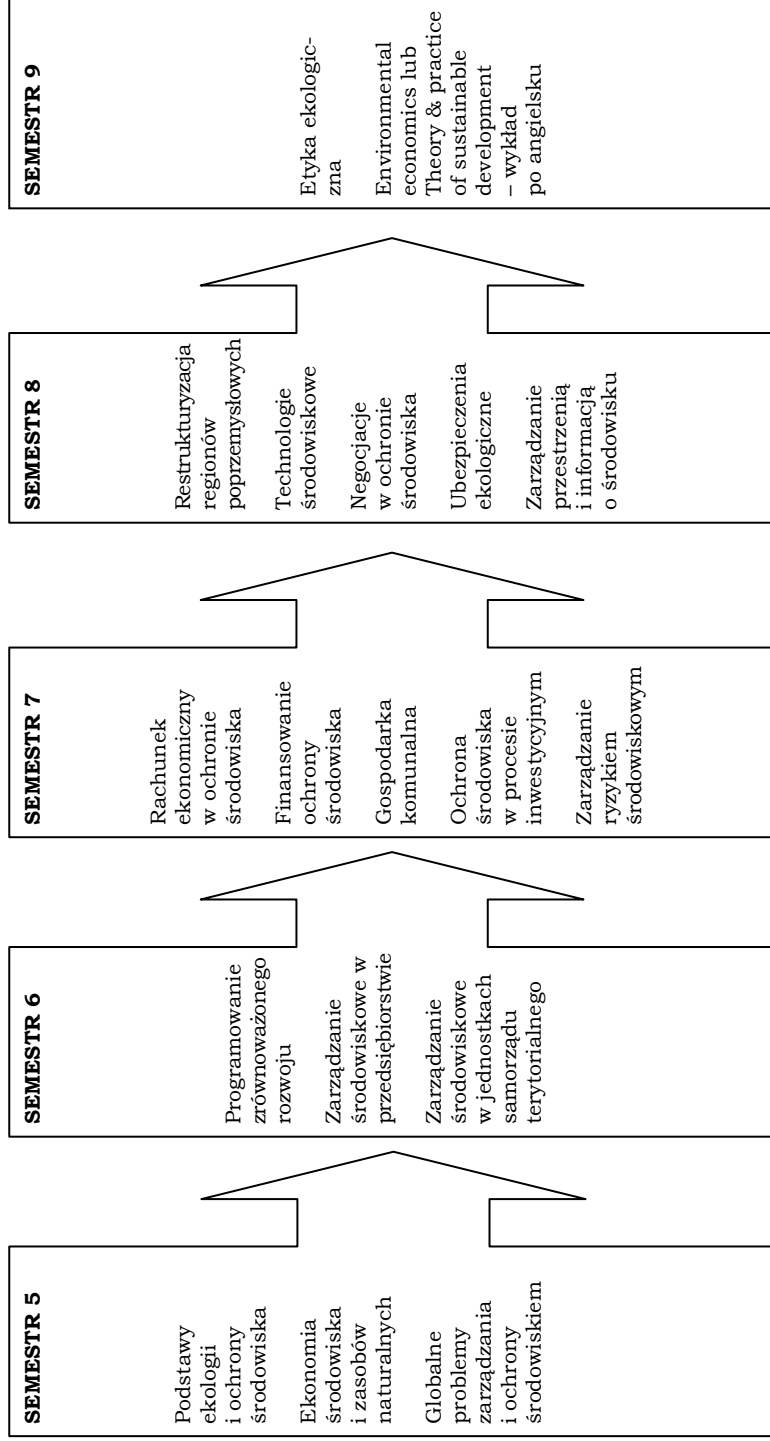


Tabela 2. Wykaz przedmiotów na specjalności Zarządzanie Środowiskiem – siatka godzinowa

Nazwa przedmiotu	Rok I		Rok II		Rok III		Rok IV		Rok V	
	sem. 1	sem. 2	sem. 3	sem. 4	sem. 5	sem. 6	sem. 7	sem. 8	sem. 9	
	w. ćw.	w. ćw.	w. ćw.	w. ćw.	w. ćw.	w. ćw.	w. ćw.	w. ćw.	w. ćw.	
Przedmioty specjalnościowe										
Podstawy ekologii i ochrony środowiska				15	15					
Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych				15	30					
Globalne problemy zarządzania i ochrony środowiskiem				15	15					
Programowanie zrównoważonego rozwoju						15	15			
Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwie						30	30			
Zarządzanie środowiskowe w jednostkach samorządu terytorialnego						30	30			
Rachunek ekonomiczny w ochronie środowiska								30	30	
Finansowanie ochrony środowiska								30	15	
Gospodarka komunalna									30	
Ochrona środowiska w procesie inwestycyjnym								30	15	
Zarządzanie ryzykiem środowiskowym								15	15	
Restrukturyzacja regionów poprzemysłowych									30	
Technologie środowiskowe									15	
Negocjacje w ochronie środowiska										15
Ubezpieczenia ekologiczne									15	15
Zarządzanie przestrzenią i informacją o środowisku									30	30

Nazwa przedmiotu	Rok I		Rok II		Rok III		Rok IV		Rok V	
	sem. 1	sem. 2	sem. 3	sem. 4	sem. 5	sem. 6	sem. 7	sem. 8	sem. 9	
	w.	ćw.	w.	ćw.	w.	ćw.	w.	ćw.	w.	ćw.
Etyka ekologiczna										30
Environmental economics lub Theory & practice of sustainable development – wykład po angielsku										30
Seminarium magisterskie						30				30
Przedmioty specjalnościowe: 825 godz. (wykłady – 420, ćwiczenia – 275, seminaria - 120)										

Teresa M. Łaguna

Agnieszka Napiórkowska-Baryła*

EDUKACJA NA RZECZ EKOROZWOJU W UNIWERSYTECIE WARMIŃSKO–MAZURSKIM W OLSZTYNIE

1. Wstęp

Województwo warmińsko-mazurskie powołane od 1 stycznia 1999 roku pokrywa się prawie w całości z obszarem byłych Prus Wschodnich. W jego granicach zawarły się dwie krainy etnograficzne: Warmia i Mazury. Powierzchnia ogólna wynosi 24.203 km², w tym: grunty rolne stanowią – 53,8%, lasy – 29,6%, wody śródlądowe – 6,3%, pozostałe grunty – 10,3%. Zaludnienie wynosi 61 osób na 1 km². Jest to region słabo uprzemysłowiony. Główne miasta przemysłowe to: Elbląg, Olsztyn, Iława, Ełk.

Głównym bogactwem województwa warmińsko-mazurskiego są zasoby naturalne w formie: lasów, jezior, gruntów rolnych. Obszary prawnie chronione stanowią 53,6% powierzchni ogólnej województwa. Jest to szczególnie predestynowany region do rozwoju turystyki. Ażeby tak być mogło należy uruchomić edukację na rzecz ekorozwoju. Ponadto zasoby województwa powinny być swoistym laboratorium dla takiej edukacji na różnych poziomach. W zakresie szkolnictwa wyższego ogromną rolę w tym zakresie mógłby odegrać Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, będący największą uczelnią w regionie. Kształcenie prośrodowiskowe na Uniwersytecie w szerokim zakresie jest realizowane głównie na kierunkach: przyrodniczych, ekonomicznych, prawno-administracyjnych i kilku technicznych. Brakuje edukacji na rzecz ekorozwoju na kierunkach: społecznych, humanistycznych, pedagogicznych i matematyczno-informatycznych – absolwenci których trafiają najczęściej do pracy do wszelkiego rodzaju placówek oświatowych. Tam odpowiedzialni są za kształcenie dzieci i młodzieży, nie mając

* *prof. dr hab., dr inż., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; Katedra Ekonomiki Nieruchomości.*

często odpowiednich podstaw merytorycznych w zakresie środowiska i jego zasobów.

2. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie został powołany 1 września 1999 roku. Połączył tradycje: pięćdziesięcioletnie Akademii Rolniczo-Technicznej, trzydziestoletnie Wyższej Szkoły Pedagogicznej oraz ponad czterowiekowe tradycje (od 1567 roku) kształcenia teologicznego na Warmii¹.

Uniwersytet jest uczelnią dwóch historycznych krain Warmii i Mazur. Siedzibą Uniwersytetu jest warmiński Olsztyn². Uczelnia odtworzyła również tradycje akademickie w warmińskim Braniewie, powołując tam Międzynarodowe Centrum Edukacyjne. Na Mazurach Uczelnia realizuje kształcenie w Centrum Studiów Bałtyckich w Elku. Dodatkowo Uniwersytet posiada zamiejscowe ośrodki dydaktyczne w Toruniu i w Rusocinie³.

Na uniwersytecie pracuje ponad 2900 osób, w tym 1820 nauczycieli akademickich, z których 213 posiada tytuł naukowy profesora, a 226 stopień naukowy doktora habilitowanego. Pozostali to tzw. niesamodzielni pracownicy naukowci: adiunkci, asystenci, wykładowcy, lektorzy.

Uczelnia stwarza studentom możliwość zdobycia wszechstronnego wykształcenia m.in. w dziedzinie nauk humanistycznych, pedagogicznych, teologicznych, prawnych, weterynaryjnych, rolniczych, technicznych, biologicznych, ekonomicznych i matematycznych. Na 14 wydziałach, 40 kierunkach, 132 specjalnościach kształci się ponad 40 tys. osób. Na studiach: stacjonarnych – 26560 osób, a na studiach niestacjonarnych – 13469 osób. Dodatkowo na studiach podyplomowych – 3100 osób i doktoranckich – 526 osób. Co roku uczelnię opuszcza ponad 4000 absolwentów studiów stacjonarnych i około 2500 po studiach niestacjonarnych⁴.

¹ www.uwm.edu.pl.

² T.M. Laguna *Stan edukacji dla ekorozwoju w polskim szkolnictwie wyższym – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie*, (w:) T. Borys (red.), „Rola wyższych uczelni w edukacji dla ekorozwoju”, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2003.

³ *Informator UWM 2005/2006*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2005.

⁴ *Wiadomości Uniwersyteckie 2004*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2004.

Nauczanie w Uniwersytecie podlega ocenom programów i jakości kształcenia przez Państwową Komisję Akredytacyjną (PKA), branżowe i środowiskowe komisje akredytacyjne. Pozytywną ocenę jakości kształcenia PKA uzyskały kierunki studiów: biologia, biotechnologia, budownictwo, edukacja w zakresie sztuk plastycznych, filologia polska, geodezja i kartografia, informatyka, matematyka, ochrona środowiska, politologia, rybactwo, technologia i żywienie człowieka, weterynaria, zarządzanie i marketing oraz zootechnika. Pozytywną ocenę Krajowej Rady Akredytacyjnej Szkolnictwa Medycznego otrzymało pielęgniarstwo. Komisja Akredytacyjna Uczelni Rolniczych akredytowała: ogrodnictwo, zootechnikę, rolnictwo, technikę rolniczą i leśną, technologię żywności i żywienia człowieka. Certyfikaty akredytacyjne Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej posiadają kierunki: biologia, biotechnologia, filologia polska, historia, ochrona środowiska (na dwóch wydziałach), rybactwo, pedagogika oraz teologia. Trwają postępowania oceniające PKA na kierunkach: dziennikarstwo i komunikacja społeczna, teologia, rolnictwo, ogrodnictwo i edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej. Pozostałe kierunki przygotowują się (składają wymagane wnioski) do oceny jakości nauczania⁵.

3. Edukacja dla ekorozwoju w UWM w Olsztynie

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej z 2001 roku określiła programy, które realizować powinna edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim:

- 1) kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowania społeczeństwa wzajemnie powiązanymi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekologicznymi;
- 2) umożliwianie każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy stanu środowiska;
- 3) tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństw, uwzględniających troskę o jakość środowiska.

⁵ www.uwm.edu.pl.

Dlatego podstawowymi celami tej Strategii są:

- upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia, czyli objęcie permanentną edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców Polski,
- wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej⁶.

W tym samym dokumencie podano wytyczne i zalecenia według których powinna odbywać się edukacja ekologiczna zarówno w sferze kształtowania świadomości, jak i pozyskiwania praktycznych umiejętności na każdym etapie kształcenia formalnego i pozaszkolnego.

Do wspomnianych wymagań i zaleceń dostosowane powinno być również kształcenie na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Do 2002 roku edukację na rzecz ekorozwoju prowadzono z uwzględnieniem dwóch modeli:

- multidyscyplinarnego,
- interdyscyplinarnego⁷.

Po 2002 roku kształcenie środowiskowe jest prowadzone na 22 kierunkach nauk przyrodniczych, technicznych, społecznych i ekonomicznych. Nasycenie przedmiotami środowiskowymi jest bardzo zróżnicowane. Na kierunkach przyrodniczych (m.in. rolnictwo, ogrodnictwo, zootechnika, biologia, biotechnologia, rybactwo, weterynaria) i niektórych technicznych, ściśle związanych ze środowiskiem (m.in. ochrona środowiska, inżynieria środowiskowa, inżynieria chemiczna i procesowa, gospodarka przestrzenna, towaroznawstwo) jest ono bardzo duże.

Większość przedmiotów traktuje środowisko od strony czysto technicznej. Brakuje natomiast przedmiotów związanych z ekonomią środowiska, prawem ochrony i korzystania ze środowiska, zarządzaniem środowiskowym.

Na pozostałych kierunkach technicznych (m.in. geodezja i kartografia, technologia żywności i żywienie człowieka, technika rolnicza i leśna, budownictwo) oraz prawnych (administracja, prawo) kształcenie środowisko-

⁶ *Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej – Przez edukację do zrównoważonego rozwoju*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001.

⁷ Łąguna T.M., *Stan edukacji dla ekorozwoju ...*, op. cit.

we jest ledwie zaakcentowane. Są to najczęściej treści przekazywane na przedmiotach *Ochrona środowiska*, *Ekologia* lub *Administrowanie zasobami naturalnymi środowiska*. W związku z tym często nie są one traktowane priorytetowo zarówno przez studentów, jak i przez samych wykładowców. Wśród studentów powszechne są opinie, że „ekolodzy” nie sprawiają większych problemów z zaliczeniem przedmiotu. Studenci nie widzą głębszego związku przedmiotów ekorozwojowych z ich kierunkiem kształcenia ani też zwiększonej potrzeby wprowadzania zagadnień środowiskowych do programu kształcenia.

Na kierunkach społecznych, humanistycznych i matematycznych programy studiów nie przewidują w toku kształcenia żadnych przedmiotów związanych ze środowiskiem. Do roku akademickiego 2004/2005 na kierunku *Filozofia* istniała specjalność *Filozofia ekologii*, niestety została zlikwidowana w bieżącym roku akademickim, nie oferując studentom nic pokrewnego w zamian. Studenci tych kierunków są przygotowywani do podejmowania szeregu zadań wynikających z kompleksowości wykorzystania środowiska naturalnego na zasadzie kształcenia multidyscyplinarnego. Treści środowiskowe umieszczone są w programach nauczania innych przedmiotów.

Na kierunkach ekonomicznych (ekonomia, zarządzanie i marketing) realizowane są cztery przedmioty z zakresu gospodarowania środowiskiem. Wszystkie realizowane są przez Katedrę Ekonomiki Nieruchomości. Do czerwca 2005 roku Katedra ta prowadziła edukację środowiskową również na Wydziale Kształtowania Środowiska i Rolnictwa. Od roku akademickiego 2006/2007 Katedra rozpocznie kształcenie na kierunku *Towaroznawstwo* na Wydziale Nauki o Żywności.

Na kierunku *Ekonomia* Wydziału Nauk Ekonomicznych w pierwszym semestrze realizowany jest przedmiot *Gospodarka a środowisko*. Jest to przedmiot obligatoryjny, w ramach którego studenci są zapoznawani z podstawami prawnymi korzystania ze środowiska naturalnego i jego zasobów, globalnym stanem odnawialnych i nieodnawialnych zasobów przyrodniczych oraz z nierozzerwalnymi powiązaniem między rozwojem gospodarczym a korzystaniem ze środowiska naturalnego i jego zasobów. Na kierunku *Zarządzanie i Marketing* w siódmym semestrze, na specjalności *Zarządzanie przedsiębiorstwem* realizowana jest *Ekonomika zasobów naturalnych*. Główne treści programowe przedmiotu dotyczą stanu zasobów naturalnych w Polsce i na świecie, ekonomicznych i prawnych aspektów

gospodarowania nimi, oceny i wykorzystania systemów technicznych i przestrzennych, strategii ekorozwoju, zasad i rodzajów polityki ekologicznej. Na kierunku *Zarządzanie i Marketing* w siódmym i dziesiątym semestrze, na specjalności *Rynki międzynarodowe i gospodarka globalna* realizowane są dwa przedmioty: *Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwie* oraz *Polityka ekologiczna*. W ramach *Zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie* realizowane są treści dotyczące organizacji systemu zarządzania środowiskowego (SZŚ) w Polsce. Omawiane są normy środowiskowe, a zadaniem studentów jest zaprojektowanie harmonogramu wdrożenia systemu ISO 14000. W ramach przedmiotu *Polityka ekologiczna* przekazywane są studentom treści dotyczące globalnych problemów ekologicznych, problemów ekologicznych w procesie transformacji polskiej gospodarki. Studenci zapoznawani są z treściami zawartymi w obowiązujących dokumentach państwowych (opublikowanych przez Ministerstwo Środowiska) dotyczących szeroko rozumianej ekologii i ochrony środowiska.

Na kierunku *Ochrona Środowiska* Wydziału Kształtowania Środowiska i Rolnictwa kształcą się przyszli lub obecni pracownicy służb ochrony przyrody i środowiska oraz urzędów, instytucji, jednostek gospodarczych, wydziałów samorządów związanych z ochroną środowiska. Na kierunku tym Katedra realizowała przedmioty: *Ekonomika środowiska i zasobów naturalnych* oraz *Ekonomika i zarządzanie środowiskiem*. Były to nieliczne przedmioty ekonomiczne realizowane na kierunku nieekonomicznym, dlatego obok treści dotyczących stanu zasobów naturalnych w Polsce i na świecie, ekonomicznych i prawnych aspektów gospodarowania nimi, wprowadzone zostały zagadnienia dotyczące systemu finansowania ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju, polityki ekologicznej.

Obserwuje się również od 2003 roku niepokojącą tendencję powierzenia do prowadzenia przedmiotów środowiskowych jednostkom niewyspecjalizowanym. W ramach oszczędności prowadzą te przedmioty jednostki pokrewne z poszczególnych wydziałów.

4. Podsumowanie i wnioski

Stan edukacji na rzecz ekorozwoju prowadzonej na poziomie akademickim pozwala na następujące stwierdzenia:

- kształcenie ekologiczne na poszczególnych kierunkach Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie jest bardzo zróżnicowane (od zu-

pełnego jego braku na kilkunastu kierunkach do dużego nasycenia, głównie na kierunkach przyrodniczych i technicznych);

- potrzebne jest całościowe spojrzenie na sprawę edukacji środowiskowej na tych kierunkach, gdzie ono nie występuje;
- kształceniem ekologicznym należy objąć wszystkie kierunki jak to ma miejsce w przypadku edukacji komputerowej czy przedmiotów z grupy społeczno-politycznych;
- minimum programowe, rozumiane jako lista hasłowo ujętych zagadnień wyznaczających zakres obligatoryjnych treści kształcenia powinno być zróżnicowane w zależności od specyfiki kierunku;
- w związku z niskim stanem świadomości ekologicznej społeczeństwa, na kierunkach nie specjalizujących się w ochronie środowiska wskazane jest wprowadzenie treści ekologicznych w obligatoryjnym przedmiocie, niezależnie od nasycenia tymi treściami innych przedmiotów⁸.

Literatura

Informator UWM 2005/2006, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2005.

Łaguna T.M., *Stan edukacji dla ekorozwoju w polskim szkolnictwie wyższym – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie*, (w:) T. Borys (red.), „Rola wyższych uczelni w edukacji dla ekorozwoju”, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2003.

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej – Przez edukację do zrównoważonego rozwoju, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001.

Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2004.

Wiadomości Uniwersyteckie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2004.

www.uwm.edu.pl.

⁸ T.M. Łaguna, *Stan edukacji ...*, op. cit.

ZMIANY W PROGRAMIE EDUKACJI Z ZAKREU OCHRONY ŚRODOWISKA W AKADEMII EKONOMICZNEJ W KRAKOWIE W LATACH 2002 - 2005

Ten o charakterze informacyjnym artykuł, poświęcony programowi edukacji z zakresu ochrony środowiska – realizowanemu w Akademii Ekonomicznej w Krakowie został przygotowany w roku 2002¹. Niniejsze krótkie opracowanie ma za zadanie przeanalizowanie zmian, jakie nastąpiły w tym programie w okresie od 2002 do 2005 roku.

Na wstępie należy wyjaśnić, które z wykładanych przedmiotów uznano za należące do dziedziny ochrony środowiska. Przyjęto założenie, że są to takie przedmioty, które bądź to w swojej nazwie zawierają określenia (ręczowniki lub pochodzące od niektórych z nich przymiotniki): środowisko, ekorozwój, ekologiczny; bądź też z ich nazwy wynika, że podejmują, w stosunkowo dużym stopniu, zagadnienia powiązane z ochroną środowiska, na przykład „Czyste technologie” lub „Gospodarka odpadami”. Pełną listę tak zdefiniowanych przedmiotów zawiera tabela 1.

Zajęcia dydaktyczne z „przedmiotów ekologicznych”, głównie w formie wykładów i ćwiczeń, prowadzone są na wszystkich czterech wydziałach Akademii Ekonomicznej w Krakowie, to jest: Finansów, Towaroznawstwa, Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych oraz Zarządzania – praktycznie na wszystkich kierunkach studiów. W najszerszym zakresie dotyczy to dwu pierwszych z wymienionych wydziałów. Wynika to jednakże nie z ich nazwy, lecz z tego, że organizacyjnie do tych wydziałów przypisane są katedry wiodące w zakresie prowadzenia zajęć z dziedziny ochrony środowiska, a mianowicie – Katedra Polityki Przemysłowej i Ekologicznej oraz Katedra Technologii i Ekologii Wyrobów.

* *dr; Akademia Ekonomiczna w Krakowie; Katedra Polityki Przemysłowej i Ekologicznej.*

¹ P. P. Małecki, *Przykłady edukacji dla ekorozwoju – Akademia Ekonomiczna w Krakowie*, (w:) T. Borys (red.), „Rola wyższych uczelni w edukacji dla ekorozwoju” Wyd. Ekonomia i Środowisko. Białystok 2003.

Tabela 1. Zmiany w programie edukacji z zakresu ochrony środowiska w Akademii Ekonomicznej w Krakowie w latach 2002 i 2005

Lp.	Nazwa przedmiotu	Maks. liczba godzin	
		wykład	ćwiczenia
1	Audyt ekologiczny	30	
2	Czyste technologie	30	
3	Ekologia a działalność gospodarcza	15	15
4	Ekologia w zarządzaniu	15	
5	Ekologia wyrobów	15	
6	Ekologiczne aspekty zarządzania	15	
7	Ekologiczne projektowanie wyrobów	(15)30	30
8	Ekonomika ochrony środowiska	30	15
9	Ekorozwój	30	(10)30
10	Europejska polityka ekologiczna	15	15
11	Finansowanie projektów ochrony środowiska	(15)30	30
12	Globalne zagrożenia ekologiczne	30	
13	Gospodarka odpadami	(15)30	
14	Infrastruktura ochrony środowiska	30	
15	Kłeski żywiołowe i katastrofy ekologiczne		30
16	Materiały w ekologicznym projektowaniu wyrobów	15	
17	Międzynarodowa ochrona środowiska	30	
18	Międzynarodowa polityka ekologiczna	15	
19	Oceny oddziaływania na środowisko	10	
20	Ochrona środowiska	(15)30	15
21	Ochrona środowiska w przedsiębiorstwie	30	15
22	Ochrona środowiska w sprawozdaniu finansowym	22	
23	Opakowania a ekologia	30	
24	Patologie i etyka ekologiczna	30	
25	Podatki i opłaty ekologiczne	22	
26	Polityka ekologiczna	30	6
27	Polityka ekologiczna i przemysłowa	30	
28	Polityka ekologiczna i przemysłowa w krajach UE	30	
29	Prawne aspekty ochrony środowiska ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej	(30)10	
30	Prawne podstawy gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska	30	
31	Prawo w ochronie środowiska	(15)30	
32	Problemy ekologiczne Europy	15	
33	Procesy inwestycyjne w kształtowaniu środowiska	15	
34	Projektowanie i ocena przedsięwzięć ekologicznych	12	10
35	Projektowanie przedsięwzięć ekologicznych	15	15
36	Rachunkowość ekologiczna	30	
37	Recykling odpadów towarowych	30	
38	Restrukturyzacja finansowa i ekologiczna przedsiębiorstw	30	15

Lp.	Nazwa przedmiotu	Maks. liczba godzin	
		wykład	ćwiczenia
39	Standardy ekologiczne w Europie	30	
40	Strategie ekologiczne przedsiębiorstw	15	15
41	Straty i korzyści ekologiczne	(10)15	15
42	System informacji o środowisku	15	
43	System zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie	15	
44	Systemy zarządzania środowiskowego	30	15
45	Turystyka wiejska i ekologiczna	12	
46	Ubezpieczenia ekologiczne	30	15
47	Wycena środowiska naturalnego	15	15
48	Zarządzanie ochroną środowiska	15	

Legenda:

- **nowe przedmioty**, np. **Audyt ekologiczny**
- brak dotychczas wykładanego przedmiotu, np. ~~Globalne zagrożenia ekologiczne~~
- brak dotychczas wykładanego przedmiotu, ale na jednej z form studiów lub rodzajów zajęć, np. €
- zmiana liczby godzin wykładanego przedmiotu (z)na, np. (15)30

Źródło: opracowanie własne.

W roku 2002 wykładano na Akademii Ekonomicznej w Krakowie 28 przedmiotów z zakresu ochrony środowiska. W roku 2005 ich liczba wzrosła prawie dwukrotnie – do 43, przy czym ubyło 5 przedmiotów i przybyło – 20. Dla uproszczenia przeprowadzanej analizy – w przypadku, gdy w nazwie wykładanego przedmiotu nastąpiła nieznaczna różnica (np. *Prawne aspekty ochrony środowiska w Unii Europejskiej* i *Prawne aspekty ochrony środowiska ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej* albo *Finansowanie ochrony środowiska* i *Finansowanie projektów ochrony środowiska*) – przyjęto umownie, że jest to ten sam przedmiot.

Tabela 1 prezentuje pełny zestaw wszystkich przedmiotów prowadzonych w formie samych wykładów lub wykładów i ćwiczeń. Ponieważ liczba godzin poszczególnych zajęć jest bardzo zróżnicowana, dlatego w tabeli podano ich ilości maksymalne. Określono też w niej przedmioty nowe oraz nie występujące w programie studiów obowiązującym w 2005 roku. Liczba godzin zajęć z omawianych przedmiotów, według stanu z roku 2005, jest bardzo zróżnicowana. Zależy to od kierunku i formy studiów oraz rodzaju prowadzonych zajęć (wykład, ćwiczenia). Rozpiętość maksymalnej liczby godzin wykładanych przedmiotów w semestrze wynosi:

- w przypadku wykładów – od 12 do 30,
- w przypadku ćwiczeń – od 10 do 30.

Liczba przedmiotów o maksymalnej ilości (tj. 30) godzin wykładu w semestrze to 23 na 43 ogółem. Natomiast liczba przedmiotów prowadzonych wyłącznie w formie wykładów wynosi 25.

W najszerszym zakresie, to jest pod względem ilości kierunków i form studiów, prowadzone są zajęcia z dwu przedmiotów *Ekonomiki ochrony środowiska* i *Ekorozwoju*. W stosunku do roku 2002 zwiększyło się wyraźnie znaczenie ekorozwoju jako odrębnego przedmiotu.

Zmiany w programie edukacji z zakresu ochrony środowiska na Akademii Ekonomicznej w Krakowie w okresie 2002-2005 dotyczyły nie tylko zmiany liczby godzin zajęć, czy też wprowadzania nowych przedmiotów lub skreślania dotychczas wykładanych. Nastąpiły wyraźne przemieszczenia między poszczególnymi wydziałami (i kierunkami studiów) – i to zarówno w zakresie tematycznym (zmiany nazw i zakresów merytorycznych realizowanych przedmiotów), jak też w ilości godzin przeznaczonych na zajęcia. To ostatnie dotyczy też podziału liczby godzin „przypisanych” do danego przedmiotowi na wykłady i ćwiczenia.

Kolejne cztery tabele (2-5) prezentują zmiany w programie edukacji z zakresu ochrony środowiska na poszczególnych wydziałach Akademii Ekonomicznej w Krakowie w latach 2002 i 2005, z wyodrębnieniem wszystkich form studiów – dzienne (magisterskie, zawodowe, uzupełniające magisterskie [SUM]), wieczorowe (zawodowe i uzupełniające magisterskie [SUM]) oraz zaoczne (zawodowe i uzupełniające magisterskie [SUM]). Warto zwrócić w tym miejscu uwagę, że w związku z reformą szkolnictwa wyższego pojawiły się w zaprezentowanych zestawieniach (tabele 2-5) także studia dzienne zawodowe i dzienne uzupełniające magisterskie [SUM].

Tabela 2. Zmiany w programie edukacji z zakresu ochrony środowiska na Wydziale Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Akademii Ekonomicznej w Krakowie w latach 2002 i 2005

Lp.	Nazwa przedmiotu	Dzienne zawodowe		Dzienne magisterskie		Wieczorowe zawodowe		Zaoczne zawodowe		SUM		SUM		SUM			
		W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.
1	Ekologia w zarządzaniu					X											
2	Ekonomika ochrony środowiska			X													
3	Ekorozwój																
4	Globalne zagrożenia ekologiczne	X															
5	Międzynarodowa ochrona środowiska			X													
6	Międzynarodowa polityka ekologiczna			X													
7	Ochrona środowiska																
8	Polityka ekologiczna																
9	Prawne aspekty ochrony środowiska ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej			X													
10	Problemy ekologiczne Europy																
11	Procesy inwestycyjne w kształtowaniu środowiska																
12	Straty i korzyści ekologiczne																

Legenda:

Dotychczas wykładane przedmioty, ale na innym wydziale, np. **Ochrona środowiska**

Dotychczas wykładane przedmioty, ale na innej formie studiów lub rodzaju zajęć

Bez zmian

Brak dotychczas wykładanego przedmiotu, np. **Straty i korzyści ekologiczne**

Brak dotychczas wykładanego przedmiotu, ale na jednej z form studiów lub rodzajów zajęć

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Zmiany w programie edukacji z zakresu ochrony środowiska na Wydziale Finansów Akademii Ekonomicznej w Krakowie w latach 2002 i 2005

Lp.	Nazwa przedmiotu	Dzienne zawodowe		Dzienne magisterskie		Wieczorowe zawodowe		Zaoczne zawodowe		SUM dzienne		SUM wieczorowe		SUM	
		W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.
1	Audyt ekologiczny			N		N		N					N		N
2	Ekologia a działalność gospodarcza			x	x										
3	Ekonomika ochrony środowiska			x	x	x	x	x	x						
4	Ekorozwój			x	x										x
5	Europejska polityka ekologiczna			N	N								N		N
6	Finansowanie projektów ochrony środowiska			x	x			x	x						
7	Infrastruktura ochrony środowiska			N				N							
8	Kłęski żywiołowe i katastrofy ekologiczne			N	N										
9	Patologie i etyka ekologiczna			N									N		N
10	Podatki i opłaty ekologiczne												N		N
11	Polityka ekologiczna i przemysłowa			N											
12	Polityka ekologiczna i przemysłowa w krajach UE														
13	Prawne podstawy gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska			x					x						
14	Projektowanie i ocena przedsięwzięć ekologicznych							N	N				N		N
15	Projektowanie przedsięwzięć ekologicznych			N	N										
16	Rachunkowość ekologiczna			N				N	N						
17	Restrukturyzacja finansowa i ekologiczna przedsiębiorstw			N	N								N		N
18	Standardy ekologiczne w Europie			N									N		N
19	Strategie ekologiczne przedsiębiorstw			N	N			N	N						

Lp.	Nazwa przedmiotu	Dzienne zawodowe		Dzienne magisterskie		Wieczorowe zawodowe		Zaoczne zawodowe		SUM dzienne		SUM wieczorowe		SUM	
		W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.
20	Straty i korzyści ekologiczne			x	x	x	x		x					≠	
21	System informacji o środowisku												N		N
22	Ubezpieczenia ekologiczne			N	N	N	N		N				N		N
23	Wycena środowiska naturalnego			N	N	N	N		N				N		N

Legenda:

Dotychczas wykładane przedmioty, ale na innej formie studiów lub rodzaju zajęć **x**

Nowe przedmioty, np. **Podatki i opłaty ekologiczne** **N**

Bez zmian x

Brak dotychczas wykładanego przedmiotu, ale na jednej z form studiów lub rodzajów zajęć **≠**

Źródło: *opracowanie własne.*

Tabela 4. Zmiany w programie edukacji z zakresu ochrony środowiska na Wydziale Zarządzania Akademii Ekonomicznej w Krakowie w latach 2002 i 2005

Lp.	Nazwa przedmiotu	Dzienne zawodowe		Dzienne magisterskie		Wieczorowe zawodowe		Zaoczne zawodowe		SUM dzienne		SUM wieczorowe		SUM zaoczne	
		W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.	W.	Ćw.
1	Ochrona środowiska w przedsiębiorstwie			x	x	x	x								
2	System zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie			☒											
3	Turystyka wiejska i ekologiczna														N
4	Zarządzanie ochroną środowiska			x					☒						☒

Legenda:

Nowe przedmioty, np. **Turystyka wiejska i ekologiczna**

Bez zmian

Brak dotychczas wykładanego przedmiotu, np. **System zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie**

Brak dotychczas wykładanego przedmiotu, ale na jednej z form studiów lub rodzajów zajęć

Źródło: *opracowanie własne*.

N

x

☒

☒

Tabela 5. Zmiany w programie edukacji z zakresu ochrony środowiska na Wydziale Towaroznawstwa Akademii Ekonomicznej w Krakowie w latach 2002 i 2005

Lp	Nazwa przedmiotu	Dzienne zawodowe		Dzienne magisterskie		Wieczorowe zawodowe		Zaoczne zawodowe		SUM dzienne		SUM wieczorowe		SUM zaoczne	
		W.	Cw.	W.	Cw.	W.	Cw.	W.	Cw.	W.	Cw.	W.	Cw.	W.	Cw.
1	Czyste technologie			x							+				≠
2	Ekologia wyrobów			x							+				x
3	Ekologiczne aspekty zarządzania							x							x
4	Ekologiczne projektowanie wyrobów			x	x										
5	Ekonomika ochrony środowiska			x							+				≠
6	Gospodarka odpadami			x					+						
7	Materiały w ekologicznym projektowaniu wyrobów								N						N
8	Oceeny oddziaływania na środowisko														≠
9	Ochrona środowiska			x	x			x	+						
10	Opakowania a ekologia			x							+				≠
11	Polityka ekologiczna										+				≠
12	Prawo w ochronie środowiska			x											
13	Recykling odpadów towarowych														
14	System informacji o środowisku								N						
15	Systemy zarządzania środowiskowego			x	x						+				≠

Legenda:

Dotychczas wykładane przedmioty, ale na innym wydziale, np. **Ochrona środowiska**

Nowe przedmioty, np. **System informacji o środowisku**

Bez zmian

Brak dotychczas wykładanego przedmiotu, np. ~~Oceeny oddziaływania na środowisko~~

Brak dotychczas wykładanego przedmiotu, ale na jednej z form studiów lub rodzajów zajęć

Źródło: opracowanie własne.

Jak widać, na podstawie analizy danych zawartych w tabelach 2-5, w roku 2005 zdecydowanie największa liczba „przedmiotów ekologicznych” oferowana jest studentom na Wydziale Finansów. Jest ich 23, w tym 17 nowych. Na tym wydziale nie skreślono żadnego przedmiotu. Na Wydziale Towaroznawstwa, który był dominujący w analizowanym zakresie w roku 2002, liczba przedmiotów z dziedziny ochrony środowiska jest obecnie podobna (choć wyraźnie niższa niż na Wydziale Finansów) – 14, w tym tylko 2 nowe. W przypadku tego wydziału, oferowane wykłady dotyczą, w głównej mierze, zagadnień bardziej specjalistycznych o stosunkowo wąskim zakresie i bliższych naukom technicznym, takich jak *Czyste technologie* czy *Recykling odpadów towarowych*. Na Wydziale Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych liczba „przedmiotów ekologicznych” nieco się zmniejszyła w porównaniu z rokiem 2002. Minimalne zmiany nastąpiły na Wydziale Zarządzania, na którym zresztą program edukacji z zakresu ochrony środowiska jest najmniejszy i obejmuje jedynie cztery przedmioty.

Zakres oferowanych „przedmiotów ekologicznych” w programie nauczania na Akademii Ekonomicznej w Krakowie wyraźnie się poszerza. Należy to niewątpliwie uznać za zjawisko pozytywne. Wydaje się natomiast, że brak jest właściwej koordynacji zakresu tego programu pomiędzy poszczególnymi wydziałami.

Literatura

Małecki P.P., *Przykłady edukacji dla ekorozwoju – Akademia Ekonomiczna w Krakowie*, (w:) T. Borys (red.), „Rola wyższych uczelni w edukacji dla ekorozwoju”, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2003.

Vademecum studenta Akademii Ekonomicznej w Krakowie 2004/2005: <http://www.ae.krakow.pl/main.php?up=1&id=361>.